

Eskoletako gazteentzat hizkuntzak ikastea zigorra ote?

*Iñaki Pikabea
Feli Etxeberria
Iñaki Dendaluze
Justo Bereziartua
Iker Laskibar
Pilare Mendia*

Euskal Herriko Unibertsitatea
Filosofia eta Hezkuntza Zientzien Fakultatea

GAKO-HITZAK: Eleaniztasuna. Hizkuntza-Ikaskuntza.Gazteak. Bizipenak.

1. SARRERA

Ondorengo lerroetan hizkuntzen ikaskuntzaz eskolako ikasle gazteek dituzten bizipenaren inguruko ikerketa zabal baten atal bat azalduko da. Bertan, eleaniztasunaren aurrean dituzten jarrerak eta bizipenak aztertu nahi izan dira, bereziki Euskararen, Gaztelaniaren eta ikastetxeetan irakasten diren atzerriko hizkuntzen ikaskuntzaren aurrean (Ingelesa, Frantsesa edo Alemana). Ikerketa orokorra osatzeko Donostiako hainbat ikastetxetan lan enpirikoa egin da 2001 eta 2004 urteen artean. Guztira 17 ikastetxe hautatu dira. Ikerketan lehenik Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako 4. mailako 441 ikaslek eskainitako datuak bildu eta aztertu dira. Artikulu honek ikerketaren atal bat aurkeztuko du soilik, atal kualitatiboa hain zuzen. Guztira hamabost-hamasei urteko 12 gazte esanguratsuenen esanak jaso eta aztertu dira. Hamabiok banaka elkarrizketatuak izan dira eta elkarrizketa erdiegituratuak egin zaie, ardatza *hizkuntzen ikaskuntzaren inguruko bizipenak* izanik.

Elkarrizketa erdiegituratuak gutxieneko 36 galdera zituen, hiru ataletan banatuta: *ikasteko ingurunea* (ohiturak, asmoak...), *pedagogi ingurunea* (ikasteko erraztasunak nahiz zailtasunak, irakasleen jarrerak...), eta *hizkuntzei buruzko planteamendu ideala* (ikasi beharreko hizkuntzak, etorkinekin izan beharreko hizkuntza-trataera, etab.).

Ondorioak osatzeko, jasotako iritziak honako ataletan sailkatu dira: *hizkuntzak ikasteko eremuak, metodologia, irakasleria, ikaskuntza prozesuko aldaketak, identitatea, lehentasunak eta funtzioak.*

2. IKERKETAREN ESPARRUA

2.1. Aurrekariak

Euskadiko Autonomi Elkarteko hezkuntza eremuan Euskararen Normalkuntzarako Legeak (1982) eta Elebitasunari buruzko dekretuak (1983) ezartzen ditu ikasleak elebidun bihurtzeko programen oinarriak. Berak dioenez, Hezkuntza-Sistemak bi hizkuntza ofizialetan antolatu behar du hezkuntza, atzerriko hizkuntzak txertatzeaz gain. Era honetara, hiztun komunitate bat elebidun bihurtzeko urratsak zehaztu ziren, elebakartasunetik eleaniztasunera ailegatu nahirik.

Euskal Hezkuntza-Sistemak komunikazio-gaitasun elebiduna lortu nahi du, bikaina eta parekoa Euskaraz eta gazteleraz, eta dezentekoa gutxienez atzerriko hizkuntzaren batetan. Gizaki elebidunak prestatzea gizarteak bizi eta eskatzen duen aldarrikapenetako bat da: batetik arrazoi instrumentalak daudelako eta, bestetik, komunikaziorako guneak bilatu nahi direlako, non izaera desberdineko hartu-emanak bidera daitezkeen, hizkuntzen aldeko jarrerak suspertuz, baita hizkuntzek adierazten dituzten baloreak bultzatuz ere.

1990etik aurrera, eskoletan ingeleraren irakaskuntza adin txikitari irakasten hasiak dira, zenbait ikerkuntza, planteamendu eta emaitzak zabal-tzen ari direlarik.

Ikerketa honetan eskolaume gazteen artean hizkuntzak ikasteko egon daitezkeen arrazoiak ikusi nahi dira. Esate baterako, arrazoiak *integratzai-leak* ote diren kultura jakin batekin identifikatzeko asmoz, ala *instrumentalak* diren, lana bilatzeko asmoz, lanbide hobeak eskuratu nahian ala gizartean arrakastatsu bilakatu nahia izanik motiboa.

Menpeko aldagaia gazteek hizkuntzak ikastea Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzaren (DBH) amaieran hizkuntzen ikaskuntzaren inguruan izan dituzten *bizipenek* osatuko dute. Aldagai asoziatibo nagusiak honako hauek izan dira: *hizkuntza-eredua, ikastetxe mota, sendia eta sexua.*

2.2. Eremu Soziolinguistikoa

Ikerketa honek eremu elebidun jakin bat izan du kokagune. Bertan, hiztun gutxiko hizkuntzak (kasu honetan *Euskarak*) ez du hizkuntza nagusiaren (*gaztelerak*) eragin berbera gizartean. Hortaz, komenigarri ikusten dugu Euskal Autonomi Erkidegoan (aurrerantzean EAE) hizkuntzen ibilbi-

de historikoaz zenbait argibide ematea. Argitu beharra dugu Nafarroako eta Iparraldeko egoera soziolinguistikoa ere oso adierazgarria eta garrantzitsua dela baina, kasu honetan, soilik ikerketa egin den ingurune hurbileneko datuak gogoratuko ditugu.

Hizkuntza gutxituen bizi-esperientziak lagundu egiten du hizkuntzen garapen-prozesuak ulertzen, baita hizkuntzen galerak ere. Euskararen kasuan, nabarmen da galera hori funtzio askotan suertatu dela hizkuntza nagusien eraginez, baita komunikazioaren funtzio ezkutuenetan ere, familiarren barne komunikazioan, esate baterako. Era honetan, Euskararen transmisioa familia barnean lehen hizkuntza gisa eteten joan da. Haustura hau garrantzitsua da seme-alabek hizkuntza berreskuratzeko duten nahia ulertu ahal izateko.

Nahi honek, baita beste zenbait ekimenek ere, EAEk Hezkuntza-Sisteman hizkuntzaren normalkuntzarako abian jarri dituen planetan bere isla izan du. Gainera, gaur egun derrigorrezko hezkuntzaren amaieran ikasleak hizkuntza-gaitasun eleanitza lortzeko helburua ezarri du. Bestalde, begi bistakoa da Euskararen mantentze eta sendotze-lanak ez duela gainerako hizkuntzen jabekuntzaren kalterako inolako asmorik.

Alde horretatik, Euskadiko komunitatea nagusiki elebakarra izanda ere, Hezkuntzaren ahalegin askoren ondorioz, komunitate elebidunaren aldeko bilakaera nabarmena da. Are gehiago, elebitasunaren ildotik, eleaniztasuna helburu bilakatu da.

Ezin dugu ahaztu EAEn hizkuntza ofizialak Euskara eta Gaztelania izan arren, ez dutela estatus bera izan, nahiz eta aitortu gero eta eremu elebidun gehiago daudela eta, hortaz, Euskararen zabaltzea handiagoa den.

EAEn egindako azken azterketa soziolinguistikoa araberako (2001), hona hemen datu esanguratsuenak:

1. Taula

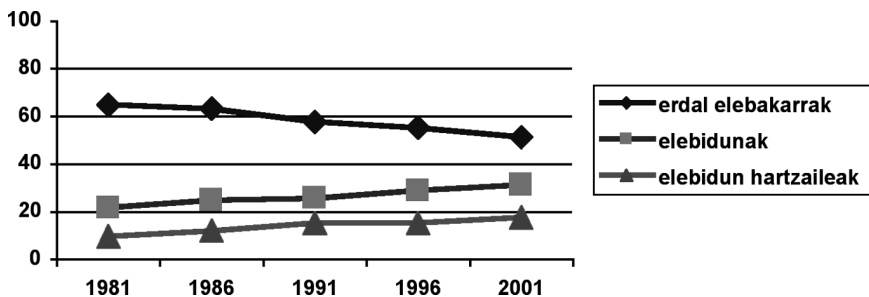
Hiztunen banaketa Euskal Autonomi Erkidegoan 2001ean

	biztanleak	%
Guztira	2.082.587	%100
Elebidunak	639.296	%32
Elebidun hartzaileak	379.030	%18,2
Elebakarrak (erdaldunak)	1.041.293	%49,6

Iturria: III. Inkesta soziolinguistikoa (2005)

Hogei urtetan (1981-2001) EAEko elebidunen portzentajea %22tik %32ra pasatu da. Beraz, 200.000 Euskarazko hiztun potentzial gehiago

sortu dira. Hazkunde hau orokorra izan da, alegia, hiru lurraldeetan sortu da eta adin guztietan —65 urtetik gorakoetan izan ezik—. Elebidun berriek ezaugarri berriak dituzte. Gaur egun, lehen ez bezala, gehienak (%66,3) hiriguneetan bizi dira eta 10.000 biztanletik gorako udaletan. Alegia, elebidun gehienak populazioaren dentsitate gehien dituzten herri edo hirietan bizi dira, erdaldun elebakarrekin batera.

Iturria: EUSTAT.

1. Irudia

EAEko hiztunen hizkuntza-gaitasunen bilakaera 1981-2001

Badira bi gertakari soziodemografiko aintzat hartu beharrekoak: a) biztanleriaren zahartze azkarra, jaiotze-tasa urriaren ondorioz, eta b) atzerritar gazteen etorrera ugaria. Azken hauek Euskal Herrian erabat txertatzeko ezinbestekoa da Euskara eskura dezatela ahalik eta era azkar eta naturalean.

Euskararen jabetze-prozesuak aztertuz, hiru dira transmisio-bide nagusienak: 1) familiaren bitartez, 2) Hezkuntza-sistemaren bitartez, edo, 3) helduen euskalduntzearen bitartea. Euskararen kasuan, familia bidezko transmisioa %100 izan ohi da. Horretarako, euskalduna gurasoetako bat bakarra izanda ere, ia beti suertatzen da transmisioa.

Hala ere, Hezkuntza-Sistema izan da elebidunak bilakatzeko era nagusia. Nabarmena da B eta D ereduak matrikulazio tasak urtetik urtera gora egin duela, A ereduak jaitsiz. Beraz, esan genezake elebiduntzea neurri handi batetan ume eta gazteen gertaera dela. Zenbat eta adin txikiagoa izan, orduan eta elebidun portzentaje handiagoa. Gainera, elebidun gehienak 30 urtetik beherakoak dira (%46,6). Gazte elebidun hauek gehienek sendi eta lagunarte erdalduna dute, eta gaztelera nagusi den herri/hirietan bizi dira. Lurraldeka, umetatik elebidunak direnak bereziki Gipuzkoan eta Bizkaian biltzen dira. Araban ordean, elebidunetatik lautik hiru dira gerora elebidundu direnak.

Orain artean Euskal Herrian egindako hiru inkesta soziolionguistiko- en arabera, Euskararen erabileran gehien eragiten duten eragileak honako hauek dira: a) sarean dauden elebidunen dentsitatea, b) Euskaraz aritzeko erraztasuna, eta c) senide guztiak Euskaraz jakitea. Jasotako datuek diotenez, erabilerak ez du gora igo apenas, 25 urtetik beherakoetan izan ezik.

III. Mapa soziolionguistikoak (2005) ondorioztatzen duenez, elebidunek Euskara erabiltzeko ezinbestekoa izango omen da hiritarrentzako eskaintza atseginak (zerbitzuak, produktuak, jarduerak...) Euskarazkoak izatea, hartara eguneroko jarduerak Euskaraz egiteko suspergarri bihurtuko dira.

Ezinbestean, belaunaldien arteko Euskararen transmisio etenak Euskal Autonomi Erkidegoko ume gehienak Euskararen inolako ezagupenik gabe eskolaratzea bideratu du. Ondorioz, eskolume gehienentzat Euskara ez da jatorrizko hizkuntza.

Lurralde bakoitzean Euskaraz ez dakiten elebakarrak dira nagusi, beraien artean aldeak badira ere. Bestalde, edozein lurraldetan oso gutxi dira euskaldun elebakarrak. Gero eta gehiago zabaltzen ari da elebitasun-egoera, areagotzen ari baita Euskararen ikaskuntza eta berreskurapen prozesua.

Elebidunen kasuan, gutxi gorabehera %25a ondo edo nahiko ondo moldatzen da bi hizkuntzetan. Talde honetan hiru azpitalde antzematen dira Euskaraz edo gazteleraz mintzatzeko erraztasuna aintzat hartzen badugu:

1. Euskara nagusi duten elebidunen taldea: Euskaraz hobe moldatzen dira.
2. Elebidun orekatuen taldea: Euskaraz nahiz gazteleraz erraz moldatzen dira.
3. Gaztelera nagusi duten elebidunen taldea: gaztelera hobe moldatzen dira.

Edozein eratar, Euskarak ez du presentzia bera baserri-eremuetan edo industrialdeetan, ezta lurralde guztietan ere. Aintzat hartzeko beste eragile bat *adina* da. Gaur egun, Euskara eskolatan ikasten duten gazteak gero gehiago dira, hartara, elebidun kopurua igo egin da. Ondorioz, elebakarrak (Euskarazkoak nahiz gazteleraazkoak) gero eta gutxiago dira. Esan genezake, beraz, hizkuntzen ezagutza zabaltzen ari dela.

2.3. Hizkuntzak Hezkuntzan

Euskal Autonomi Erkidegoko hezkuntza-sistemak kezka eta ekimen ugari bildu ditu Euskararen sendotzerako. 1980-1990 hamarkadan Euskararen indarberritzea eskolatan nabarmena izan zen: Euskararen erabilera

nagusiki ikastoletan izatetik, gainerako sareetara zabaldu zen. Gaur egun, irakaskuntza eleanitza errealitate bihurtu da ikastetxe ugaritan.

Euskararen Normalizaziorako Legeak (1982) irakaskuntza Euskaraz nahiz gazteleraz jasotzeko eskubidea bermatzen du, baita derrigorrezko irakaskuntza bukatzerako bi hizkuntzak ezagutzeko betebeharra ere. Baina Euskararen babes juridikoaz eta gizartearen gogoaz gain, Administrazioaren parte hartzea ezinbestekoa da euskalduntze prozesuan.

Eusko Jaurlaritzak, hezkuntza sisteman hizkuntza ofizialen erabilera arautzeko asmoz, Elebitasunari buruzko Dekretua argitaratu zuen (1983). Instituzioetatik hezkuntza elebidunerako eredu eta planak antolatu ziren.

Lau eredu antolatu ziren: A, B, D eta X. Ereduok gaztelerak eta Euskarak irakaskuntzan izango zuten proportzioa zehazten zuten.

A eredu: Ikasgai guztiak, Euskara izan ezik, gazteleraz irakasten dira. Euskara orduka irakasten den ikasgai bilakatzen da.

B eredu: Ikasgai batzuk Euskaraz irakasten dira eta beste batzuk gazteleraz (gehienetan matematikak, eta irakurketa nahiz idazketa).

D eredu: Ikasgai guztiak Euskaraz irakasten dira, gaztelera izan ezik.

X eredu: Irakaskuntza atzerriko hizkuntzaren batetan gauzatzen da (eskola Ingelesak, Frantsesak, Alemanak...).

Hizkuntza-ereduak aintzat hartuta, ikasleriaren matrikulazioaren banaketa hizkuntza-ereduka honako hau izan da 2006/07 ikasturtean (X eredu oso urria denez, aurrerantzean ez da aintzat hartuko):

2. Taula

EAEko ikasleriaren matrikulazioa ereduak 2006/07 ikasturtean

	Hizkuntza-ereduak			
	A	B	D	Guztira
Haur-Hezkuntzan	5.022	22.210	56.423	84.057
Lehen Hezkuntzan	11.208	31.914	59.675	103.609
Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzan	16.463	17.214	34.849	69.043
Batxilergoan	15.819	402	14.271	30.659
Guztira	48.512	71.338	165.218	287.368

Hizkuntza-ereduak aintzat hartuta, ikasleriaren matrikulazioaren bilakaera Lehen eta Bigarren Hezkuntzan honako hau izan da azken urteotan.

3. Taula

EAEko ikasleriaren matrikulazioaren bilakaera portzentajea ereduak Derrigorrezko Hezkuntzan (2000/01-2005/06)

	D Hizkuntza-eredua					
	2000-01	2001-2	2002-3	2003-4	2004-05	2005-06
Lehen Hezkuntzan	%48.32	%50.23	%51.93	%53.88	%55.17	%56.31
Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzan	%39	%40.47	%42.48	%44.50	%46.77	%48.69
	B Hizkuntza-eredua					
	2000-01	2001-2	2002-3	2003-4	2004-05	2005-06
Lehen Hezkuntzan	%28.62	%29.21	%29.79	%30.05	%30.58	%30.9
Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzan	%24.52	%24.71	%24.49	%24.19	%23.65	%26.38
	A Hizkuntza-eredua					
	2000-01	2001-2	2002-3	2003-4	2004-05	2005-06
Lehen Hezkuntzan	%21.92	%19.68	%17.43	%15.25	%13.45	%11.96
Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzan	%35.76	%34	%32.28	%30.55	%28.81	%26.34

EAEko ikasleriaren matrikulazioaren bilakaera ereduak aztertuz gero azken 6 urteetako (2000-2006) gertakari nagusienak hauexek ditugu:

—*Haur Hezkuntzan*

Hizkuntza eredu elebidunek (B eta D) gorakada nabarmena izan dute. Gaur egun, ikasleen %93a bi eredu horietako batetan dago matrikulaturik. A ereduak soilik ikasleen %6.5 biltzen ditu.

—*Lehen Hezkuntzan*

D ereduak 6 puntuko igoera izan du (%48.32tik 56.31ra). B-k igoera txikia izan du eta A-k jaitsiera nabarmena (%21.92tik 11.96ra).

—*Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzan*

D ereduak ia 9 puntuko gorakada izan du (%40,47tik 48.69ra).

B ereduan gora-behera txikiak izan dira, eta A ereduak 9 puntuko beherakada izan du (%35.76tik 26.34ra).

Laburtuz, aipagarria da, oro har, A ereduak beheraka egin duela azken urteotan, eta elebitasuna bultzatzen duten B eta D ereduak goraka egin dutela nabarmen. D ereduak da portzentaje gehien biltzen duen ereduak (zenbaitetan matrikulatutakoen erdia edo gehiago), eta, umeak zenbat eta txikiagoak izan, orduan eta nabarmenago.

Legearen izpiritua eta babesa dela medio, hezkuntza-sistemaren konpromisoa hizkuntzekin zorrotza da. Hizkuntza minorizatua den Euskarari lehenetasuna eman nahi dio, beti ere proiektu eleanitz baten barruan txertatuta. Zalantzarik ez, hirugarren hizkuntza baten jabeakuntzak hezkuntza eleanitzean esparru zabala du. Horregatik, hirugarren hizkuntzaren irakas-kuntzak ikastetxearen kurrikulu-proiektuan txertatzea ezinbestekoa da, helburuak erantsiz zikloka hizkuntza bakoitzari: Euskarari, gaztelerari eta atzerriko hizkuntzari.

90eko hamarkadatik aurrera Ingelesaren irakaskuntza goiztiarra zabaldu nahi duten eskola-esperientzia interesgarriak gauzatzen ari dira, baita ikerketa ugari ere.

3. OINARRI TEORIKOAK

Elebitasuna aztertu duten zenbait adituk, besteak beste Swain eta Lapkin-ek (1981), Hamers eta Blanck-ek (1983), bereziki azpimarratu dute hizkuntza jakin batek islatzen dituen baloreak motibagarri suerta daitezkeela hizkuntza hori ikasteko. Aipaturiko ikertzaileentzat, elebitasuna *gehigarri* bilakatuko da baldin eta inguruko gizarteak hizkuntza hori/horietan begi onez ikusten badu.

Era berean, Fantini-k (1982) garrantzitsutzat jotzen du ikaskuntza nola gauzatzen den, aintzat harturik, besteak beste, sozializazioa, hartu-emanen maiztasuna, gizarteko hizkuntza-premiak eta jarrerak. Hamers eta Blanc-entzat (1983) elebitasun gehigarria garatu duenak, oso balore positiboak eskuratzen ditu hizkuntza bakoitzarentzat (H1, H2) eta bietako edozein erabiltzera motibatuz izango da. Baldintza horietan, bi kulturekin identifikatzea lortuko da.

4. HELBURUAK

1. Gazteek hizkuntzak ikasteko prozesuan izan dituzten bizipenak eza-gutzea.
2. Hizkuntzak ikasteen testuinguruan garrantzi gehien dituzten eragi-leak antzematea.
3. Identitateak zein neurritan eraikitzen diren hizkuntzetan aztertzea eta, hala izatekotan, zer-nolako eragin erreferentziala izan dezaketen hizkuntzen ikaskuntzan.
4. Hizkuntzei eta kulturei erantsitako esanahi eta baloreak zer-nolako jarrerekin izan dezaketen lotura behatzea.
5. Hezkuntza eleanitzeko programetarako zenbait orientabide ondo-rioztatzea.

5. METODOLOGIA

5.1. Diseinua

Ikerketaren helburuak aintzat hartuta, teknika kuantitatiboak nahiz kualitatiboak erabili dira. Esparru kuantitatiboa batez ere estentsiboa da, bereziki deskriptiboa eta, hein batean, asoziatiboa. Alegia, subjektu asko zoriz aukeratu dira, eta datu kuantitatibo ugari bildu dira, nahiz eta lagin txikietatik jasotzen direnak bezain sakonak ez izan. Lagin zabal hori, alde bateatik, ikerketako aldagai nagusiaren inguruan deskribatzen da, eta bestetik, gainerako aldagaien artean erlazionatzeko aukera ere sortzen da.

Testu honetan azaltzen den atal kualitatiboa batez ere intentsiboa da. Elkarrizketa erdiegituratuaren bidez bereziki interesgarriztat jo diren zenbait kasu sakonki aztertu dira. Ondorio estatistikoaren baliotasuna lortzeak ez du aparteko zailtasunik izan. Barne-baliotasuna —honelako ikerketetan baliotasun logikoa kontsideratuz— azalpen osagarriari emandako arretaren bidez bermatzen da. Konstruktibaliotasuna dezente landu da, baina onartu beharra dago definitzean eta neurtzean zenbait zailtasun sortu direla. Kanpo-baliotasuna hiri batetara mugatua da eta, bestetik, biztanleria horretarako egokia.

5.2. Lagina

DBHko 4. maila aukeratu da Derrigorrezko Hezkuntzako azken kurtsua delako eta, hartara, gazteek eskolaratuak izan diren urteetako bizipenak jaso nahi direlako.

Lagina mugatzeko garaian, eskolako aniztasun guztiaren isla izatea zaindu da. Horretarako ausazko laginketa gauzatu da, bi aldagai oinarri harturik: hizkuntza-eredua eta ikastetxe mota. Mota bakoitzetik kopuru adierazgarria aukeratu da, eta hizkuntza-eredu anitz zituzten ikastetxeetatik ere, bakoitzetik ikasle-kopuru adierazgarriak hautatu dira.

Ikastetxe motekin lau azpisail egin dira:

1. Ikastetxe publikoak
2. Euskaraz irakasteko hitzartutako ikastetxea (ikastolak).
3. Hitzartutako ikastetxe erlijiosoak.
4. Atzerriko hizkuntzen batetara bideratutako ikastetxeak (Ingelesak edo tankerakoak).

Aurrez esan bezala, guztira 17 ikastetxe hautatu dira. Hizkuntza-ereduak aintzat hartuta egin den lehen aukeraketaren banaketaren proportzioak honako hauek izan dira (ehunekotan):

4. Taula

Laginketaren lehen hautaketaren subjektu-kopurua eta portzentajeak

Hizkuntza-eredua	Subjektu-kopurua	Portzentajea
A	100	%22.7
B	223	%50.6
D	118	%26.8
Guztira	441	100.0

Subjektuen sexuaz %50eko proportzioak agertu dira, emakumezkoak pittin bat gehiago izanik.

Aukeratutako ingurua Donostia izan da. Horretarako arrazoiak honako hauek izan dira:

- Gipuzkoako ingurune demografiko beteena da (184.845 biztanle Donostian, 691.578 Gipuzkoan).
- Ereму soziolinguistikoa nahiko uniforme da, hizkuntza-aniztasuna oso zabala ez delarik.
- Populazioaren %50ak ulertzen du Euskara, Gaztelaniaz gain. Horietatik, erdiak, ulertzeaz gain, hitz egiten du.
- Ikertzaileek ondo ezagutzen duten ingurunea da, bertan dihardute lanean eta.

Lehen laginketan 441eko subjektu hautatu dira, eta bigarren laginketa burutu ondoren 12 gazte aukeratu dira. Elkarrizketa erdiegituratuak egin dira «ikaskuntzaren bizipena» izeneko aldagaiaren inguruan.

Ondoko bi irizpide aintzat hartuz hautatu dira kasuak:

- Hizkuntza-eredua: Euskal Autonomi Erkidegoko hiru hizkuntza-eredu nagusietan (A, B, D) eskolaratutako subjektuak aukeratu dira.
- Bizipenen aniztasuna: Ikastetxe bakoitzetik hiru bizipen mota bereiztu dira. Muturreko subjektuak hautatu dira, alegia, hizkuntzen bizipenen inguruan puntuazio *altuak* lortu zituzten batzuk, puntuazio *baxuko* beste batzuk, eta *ertaineko* beste batzuk. Guztira 12 izan dira. Banaketa honako hau izan da:

- a. Hizkuntzen ikaskuntzaren bizipenaz puntuazio *altua* eman dituzten 4 subjektu.
 - 1 hizkuntzen ikaskuntzaz, oro har, bizipen positiboa duena.
 - 1 Gaztelararen ikaskuntzaz, bizipen positiboa duena.

- 1 Euskararen ikaskuntzaz, bizipen positiboa duena.
 - 1 atzerriko hizkuntzaren batetaz (Ingelesa, Frantsesa edo Alemana) bizipen positiboa duena.
- b. 4 subjektu: aurrez adierazitako banaketa baina ikaskuntzaren bizipenez puntuazio *baxua* eman dituztenak.
- c. 4 subjektu: aurrez adierazitako banaketa baina *tarteko* puntuazioa eman dituztenak.

5.3. Datu-bilketa

Ikerketak atal kuantitatibo bat izan du eta beste bat kualitatiboa. Aurrez esan bezala, datu-bilketak bi alditan egin dira: a) lehena, estentsiboa, kuantitatiboa, neurtzeko tresna jakin bat erabiliz eta, b) bigarrena, intentsiboa, kualitatiboa, bakarkako elkarrizketa erdiegituratuen bidez gauzatutakoa (ondoren azalduko dena).

Elkarrizketaren helburua nagusia ikerketaren zenbait esparrutan sakontzea da. Erdiegituratutako elkarrizketa baten bidez, berriketan, aurrez gidoi batetan bildutako ikertzaileen galderak egin zaizkie subjektuei.

Elkarrizketak gutxieneko 36 galdera ditu, hiru ataletan banatuta: *ikas-teko ingurunea* (ohiturak, asmoak...), *pedagogi ingurunea* (ikasteko erraztasunak nahiz zailtasunak, irakasleen jarrerak...), eta *hizkuntzei buruzko planteamendu ideala* (ikasi beharreko hizkuntzak, etorkinekin izan beharreko hizkuntza-trataera, etab.).

Ondorioak osatzeko, jasotako iritziak honako ataletan sailkatu dira: *hizkuntzak ikasteko lekuak*, *hizkuntza-irakaskuntzaren metodologia*, *irakasleria*, *ikaskuntza prozesuko aldaketak*, *identitatea*, *lehentasunak* eta *hizkuntzen funtzioak*. Aldi berean, gazteen zenbait aipamen bildu dira —zuzendu gabe— ondorioak hobeto argitzeko.

Elkarrizketak gutxi gorabehera 45 minutu irauten du eta audioz grabatu dira on oren aztertuak izateko.

5.4. Prozedura

Ondorengo lerroetan ikerketa honetan jarraitu diren urratsak azaltzen dira, hasieratik orain arte. Hona hemen urratsok:

- Ikertzaile-taldearen osaketa
- Ikerketaren antolaketa orokorra
- Datuak biltzeko era
- Item aukeraketa
- Subjektuen lagin adierazgarriaren hautaketa

- Datu-sarreren prestaketa. Kodetzea
- Datu-bilketa ikasgeletan (atal estentsiboa)
- Datuen sarrera eta prozesaketa informatikoa SPSSren bidez
- Datuen lehen analisiak. Emaizen lehen balorazioa.
- Bakarkako elkarrizketetarako subjektu interesgarrien identifikatzea (atal kualitatiboa).
- Elkarrizketetarako gidoiaren osaketa. Bakarkako elkarrizketak ikas-tetxeetan (grabazioak).
- Elkarrizketen transkribapenak.
- Informazioaren analisi kualitatiboak.
- Txostenen idazketa.
- Emaizen argitarapenak.

5.5. Ikerketaren mugak

Ikerketa honek baditu ikertzaile-taldeak aurrez onartzen dituen mugak. Batetik, azpimarratu beharrekoa da aztertutako subjektuak hiri bakar batean bizi direla (Donostia) eta ikasturte bakarrekoak (DBHko 4. kurtso-koak); informazio-iturri ia bakarra ikasleek osatzen dutela, ez senideek, ezta irakasleek ere; hizkuntza ezberdinen ikastea dauden bizipenen atzean egon daitezkeen arrazoi ideologiko eta politikoetan ez dela sakondu nahi izan; ikerketaren emaitzak orokortzeko datu kuantitatiboetan gehiago oinarritu garelako kualitatiboetan baino; eta ikasleen erantzunetan «giza desiragarritasunaren» arriskua egon zitekeela, hori arintzeko neurriak hartu badira ere.

6. EMAITZAK

6.1. Orokorrak

Ikerketaren esparru estentsiboak jasotako emaitzen arabera, Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako ikasleek **hizkuntzak ikastea izan duten bizipena positiboa izan da, bai hiru hizkuntzekiko oro har (Euskara, gaztelera eta Ingelesa edo Frantsesa edo Alemana), baita bakoitzarekiko ere.**

Ondoren egindako elkarrizketetan ildo beretik jaso ditugu tankerako erantzunak positiboak, ikusi baita hizkuntzekiko sentimendu positiboak sortu direla, hala nola, atsegina, konpromisoa, motibazioa, aurreratu nahia, ahalegina, beharra, maitasuna, estimua, poza edo aberastasuna.

Hizkuntzen erabilgarritasuna behin eta berriz azpimarratu izan dute ikasleek egindako elkarrizketetan. Ikasleek hizkuntzak erabilgarriak direla

diote, batez ere honetarako: a) ikasi beharreko hizkuntzaren hiztun-taldekide bilakatzeko (funtzio integratiboa); b) informazioa jasotzeko; c) familia-ko, eskolako, laneko nahiz aisialdiko inguruetan komunikatzeko; d) lanbiderako; eta e) ezagutza sortzeko (funtzio formatiboa).

6.2. Eremuka

Ondorioak ateratzeko asmoz, bildutako iritziak eremu hauetan laburtu dira: *hizkuntzak ikasteko guneak, hizkuntza-irakaskuntzaren metodologia, irakasleria, ikaskuntza-prozesuan sorturiko aldaketak, identitatea, lehentasuna eta hizkuntzen funtzioak*. Aldi berean, zenbait aipamen erantsi dira ondorioak argitzeko.

6.2.1. *Hizkuntzak ikasteko eremuak*

Elkarrizketatuek **bereizi egiten dute eskola-eremuko ikaskuntza, eta etxekoa nahiz kalekoa**. Haiek eskola hizkuntzak era akademikoan eta eraginkorrean ikasteko gunetzat jotzen dute («Baditut Euskara soilik ikastolan hitz egin duten lagunak eta guraso erdaldunen seme-alabak direnak eta, txikitatik hasi zirenez bertan, ederki mintzatzen dira Euskaraz»).

6.2.2. *Metodologia*

6.2.2.1. HIZKUNTZEN IKASKUNTZAREKIKO IKUSPEGIA

Jaso diren iritzien arabera, hizkuntzaren ikuspegi estrukturalan ardatz-tutako metodologiak, non abiapuntuak gramatika, irakurketak, idazketak eta ahoskatzeak diren, hizkuntzaren funtzionaltasunarekin loturarik izan gabe, hizkuntzaren ezagutzarako desio eskasa eragin dezaketela antzematen da.

Oro har, hizkuntza ikastea hizkuntzaren gramatika ikastea dela uste dute. Hala ere, zenbaitek hizkuntza bat ikasteko mintza praktikaren ezinbestekotasuna azpimarratzen du.

Argi geratzen da **hizkuntza bat ikasteko erabili egin behar dela**, edozein izanik ikasi beharreko hizkuntza («Hizkuntza bat ondo ikasteko hizkuntza hori erabiltzen den giza taldean bizitzea da»). Besteek hizkuntzen ikaskuntzaz duten balorazioari ere garrantzia ematen zaio («Nire familian gazteleraz mintzatzen bada ere, gurasoei ez zaie alferrikakoa iruditzen hizkuntzak ikastea». «Nire seme-alabak ez ditut behartuko euskaldun bihurtzera, baina ahal badut, hori dela nire nahia jakinaraziko diet»).

Ikasleek **metodo komunikatiboagoa** erabiltzeko premia ikusten dute, ahozko interakzioei lehentasuna emanez beste jarduera batzuei baino. Ari-keta gutxiago egitearen aldekoak dira eta elkarren artean gehiago mintza-tzekoak, hala gehiago ikasten omen da eta.

6.2.2.2. BITARTEKOAK

Bitarteko eta materialen egokitasuna garrantzitsutzat jotzen dute ikas-kuntzarako («Gazteleraz amodioko liburuak dituzu. Gaztelerarentzat mate-rial ugari duzu, Euskararentzat apenas»).

Literatura lagungarri suertatzen da hizkuntzak aurrez ikasiak izan badi-
ra, ez ordea bitarteko urratsetan.

6.2.2.3. HIZKUNTZEN ARABERAKO IRAKASKUNTZA-METODOLOGIAK

B ereduko ikasle batzuek diotenez, Euskara era ezberdin batez irakatsi beharko litzateke, Euskaraz mintzatzera bultzatuz. Ingelera, Alemana eta Frantsesari dagokienez, akademiatarra eta atzerriko hizkuntzetara jotzeko premia ikusten dute. Aldiz, Euskararen kasuan ez da jarduera osagarririk burutzeko beharrik ikusten.

6.2.2.4. INGURUNE EZ-FORMALEN BALORAZIOA

Ikasten ari diren hizkuntza **ikasgelaz kanpo erabiltzeko erabilgarri-tasuna** deskubritzen dute. Sendian eta kalean lagunartean sortzen diren ha-rrereman informalean garantiza baloratzen dute. Kalearekiko bitartekariak la-
gunak dira eta familiarekioa ama. («Lo nuevo que aprendía se lo decía a mi madre —*manzana/sagarra*— y así hasta mi madre aprendía lo poco que yo sabía») («Errioxako herri batetara joaten nintzenean oportetan, han-
go urbanizazioan lagun asko biltzen ginen, Gipuzkoako jendea, Bizkaikoa, hantxe ikasi nuen hobekien ahozko Euskara»).

Hizkuntza bat ikasteko garaian, ahoz erabiltzea oso garrantzitsutzat jo-
tzen dute eta ahozkotasuna lantzea **adin goiztiarrek**in lotzen dute.

6.2.3. *Irakasleria*

Ikasleentzat, irakasleak badu garrantzia hizkuntza bat ikastean eskola-
ko testuinguruan. **Motibaturik dagoen irakasleak** era atseginean irakats
lezake, era malguan eta eskola ondo antolaturik. Ikasi beharrekoa gustuko
bilakatzeko ezinbestekoa da irakaslearekin ondo moldatzea eta ikasgiroa
atsegina izatea («Izan genuen irakasle batek, arkatza lurrera eroriez gero,
ez zizun jasotzen uzten. Ikasgelan ez zenuen mugitzerik eta, horrela, esko-
letan sufritu egiten duzu»).

6.2.4. *Ikas-prozesuan bizi izandako aldaketak*

Ikasleek eskolako lehen urratsetatik eskola-zikloa bukatu bitartean bizi
izan dituzten aurrerapenak aipatzen dituzte, bai alde orokorrak, baita alde
zehatzak ere.

B ereduko ikasleek **prozesua txiki txikitatik hastearen garrantzia** azpimarratzen dute («Txikitatik ikaskuntza arinagoa da, pixkanakakoa. Eta ez nau sekula desanimatu, ohituta nago txikitatik hizkuntzak ikasten»).

Urteetan zehar lortu duten iaiotasuna nabarmendu nahi dute. Ingelesa ikasten dutenek garrantzia eman nahi diote hizkuntza inguru naturaletan erabiltzeari.

6.2.5. *Identitatea*

B ereduan eskolatutako ikasleen iritziak nabarmentzen dira. Beraien us-tez, euskal identitatea izateko nahikotzat jotzen dute Euskadikoa izateare-kin. Aitortzen dute badela euskal kultura den zerbait eta, hizkuntza jakiten bada, hobe. Baina ez zaie ezinbesteko baldintza iruditzen. («Gehien erabil-tzen duzun hizkuntza zureagoa da. Zure inguruaren mende dago. Ni euskal-duna naiz, ez dakit, sentitzen duzun hori, zerbait, duzun maitasuna»).

Ez identitatea, ez Euskara, ez dute arazotzat edo ezarritakotzat bizitzen. Zenbaitek identitate aniztasuna adierazten dute («Ni bietakoa sentitzen naiz. Zorionez, inork ez nau baztertu, eta hala izaten jarraitzea espero dut»).

Hirugarren hizkuntza ikasten dutenek (Ingelesa, Frantsesa, Alemana...) ez dute inolako identitaterik azaltzen hizkuntza horietan. D ereduko ikasle batzuek Euskara gutxieneko bat denek jakin behar dutela azaltzen dute, bertako hizkuntza baita.

A ereduko ikasleek, oro har, hizkuntzak ikasteaz bizipen eskasa dute. Nabarmena da beren identitateak gaztelerarekin dituela erroak eta ez diete hizkuntzei inongo aipamenik egiten.

6.2.6. *Lehentasuna*

Berriro ere B ereduan eskolatutako ikasleen iritziak nabarmentzen dira. Gehienek beharrezkoak ikusten dituzte Euskara nahiz Gaztelera. Bi hiz-kuntzok herrialde honetan bizitzeko, eta Gaztelera gainerakoekin harreman-etan izateko. Ez dituzte elkarren kontrakotzat ikusten.

Hizkuntzaren ikaskuntza instrumentala azpimarratzen dute. Gaz-telerari eta Ingelesari balio instrumental handiagoa ematen diote («Es-kola eta dena, niretzat Euskaraz, baina unibertsitaterako edo gauza zaileta-rako, Gaztelera. Begira ezazu, Euskaditik kanpo lan egin behar baduzu, Gaztelera ondo ikasi behar duzu; mundutik ibiltzeko eta beste pertsona ba-tzuk ezagutzeko, Ingelesa»).

Bestalde, lehentasuna identitatearekin uztartzen dituen planteamenduak ere bildu dira («Ni Espainian biziko naiz eta seme-alabei Gaztelera iraka-tsiko diet. Lehenik Gaztelera. Ondoren, hemen Euskal Herrian bagaude, ezinbestekoa Euskara ikastea. Ondoren, ikas ditzatela beste herrietatik be-harrezko hizkuntzak»).

D ereduari matrikulatutako ikasleen iritzietatik helburu anitzetarako hizkuntza batzuk ikastea baloratzen da («Ingelesak merezi du, baina besteak —Frantsesa-Alemana— beste edozein ikasgairaren antzera (Natur...). Ligatzeko ere balio dute, jende gehiago ezagutzen duzulako»).

6.2.7. Funtzioak

Subjektu batek hizkuntzak lanerako eta komunikaziorako era positiboa baloratzen ditu, baita gutxieneko jakintza-maila ere harremanetarako. Oro har, **hizkuntzen ezagutza baloratzen dute**. Hizkuntzen **funtzio nagusienak komunikazioa eta lana** dira («Hizkuntza guztien baliabideak berberak dituzte. Garrantzitsua da hizkuntzak ezagutzea guztiekin komunikatu ahal izateko. Hizkuntzek beti dituzte aukera gehiago»).

Oro har, **Euskararen** garrantzia azpimarratzen da **bertako hizkuntza gisa**, baita erabiltzen duen jendearekin komunikatzeko modu gisa ere. Euskara tarteka erabiltzen da informazio eta aisialdirako sistema gisa. («ETBn botatzen dituzten partidu guztiak ikus ditzaket. Telebista ikusteko garrantzitsua da Euskara». «ETBn marrazki bizidunak ikusteko asko erabiltzen dut»). Erdal hizkuntzak eta elebidunak elkartzen direnetan, elebidunek gaztelari ematen diote lehentasuna («Askotan ez dut Euskara erabiltzen beste pertsona ez dadin gaizki sentitu, itsusia iruditzen baitzait Euskaraz aritzea norbaitek ez badu ulertzen»).

Ikasi den lehen hizkuntza da gehien estimatzen dena eta lehentasuna ematen zaio (Euskara nahiz Gaztelera). **Euskal Herritik kanpoko hizkuntzen artean, Gaztelera eta Ingelesa baloratzen dira batik bat**. Ingelesari nazioartekotasuna eta balio instrumentala aitortzen zaizkio. («Medikua izan nahi dut eta Harvard-era edo horrelako nonbaitera joan nahi badut, komeni zait Ingelesa lantzea»). Kasuren batetan, balio afektiboa ere aitortzen zaio («Batzuek trukea egiten dute eta atzerriko ikasleak gure lagunartera etortzen direnez, berarekin hitz egiteko ere ondo»).

D ereduko ikasle batek dioenez, **Euskarari balore integratzailea eta komunikatzailea** ematen zaio. **Gaztelari lanerako** duen garrantzia aitortu behar omen zaio, baita **mutiletan/neskatan ateratzeko eta iraintzeko** ere. Ingelesaren indarra lana bilatzeko ere ezinbestekoa omen da. Frantsesa, aldiz, oportetarako lagungarria izan liteke.

7. ONDORIOAK

- Hizkuntzaren **erabilera areagotzea** eskatzen da, eta komunikazio-gaitasuna gehiago lantzea; baliabide eta trebetasuna gehiago eskuratzea.
- Eskolako esperientziari **etekin handiagoa** ateratzea proposatzen dute. Prozesuan parte hartzea baloratzen dute, baita gehiago inplikatzeko ere.

- Hizkuntzen ikaskuntza curriculumeko **gainerako jakintza-arloekin lotura** gehiago izateko premia ikusten dute, bereziki irakurketa eta idazketarekin.
- Ikas-eremu aberatsagoa eskatzen dute, non **irakaslearen rola zabalagoa** den, komunikatiboagoa, laguntzaileagoa eta inputaren eskaintzaile oparoagoa (input aberatsagoa alegia).
- Elkarrizketaren garrantzia** azpimarratzen dute, baita gehiago eskatu ere, hizkuntza-ikaskuntzaren eragile nagusienetako bat dela jotzen baitute.

Jasotze-data: 2007-05-11
 Onartze-data: 2007-06-08

Abstract

The article presented below describes part of a research project tackling the perception of acquiring bilingualism and how this relates to students' attitudes and motivation towards bilingualism and languages in particular, including Basque, Spanish and foreign languages. For the global research, empirical work has been carried out with students from different education centres and different linguistic models in the city of Donostia-San Sebastian in the Basque Country Region. 17 schools were selected altogether. In the research project as a whole, data has been collected and analysed from 441 students from 4th year ESO (15-16 year olds). This presentation is limited to the qualitative part of this research which summarises and analyses the most significant testimonies from various young people.

Keywords: *Multilingualism. Language learning. Young people. Sensations.*

El artículo que se presenta a continuación describe parte de una investigación que aborda la percepción de la adquisición del bilingüismo y su relación con las actitudes y las motivaciones de los alumnos hacia el bilingüismo y las lenguas en particular: Euskara, castellano, y lenguas extranjeras. Para llevar a cabo la investigación global, se ha realizado un trabajo empírico con el alumnado de diferentes centros educativos y distintos modelos lingüísticos en la ciudad de Donostia-San Sebastián de la Comunidad Autónoma Vasca. En total se han seleccionado 17 Centros escolares. En el conjunto de la investigación se han recopilado y analizado los datos aportados por 441 alumnos/as de 4º de ESO. Esta exposición se limita a la parte

cuantitativa de dicha investigación, donde se resumen y analizan los testimonios más significativos de varios jóvenes.

Palabras clave: Plurilingüismo. Aprendizaje de lenguas. Jóvenes. Sensaciones

L'article présenté ci-dessous décrit une phase d'un travail de recherche autour de la perception de l'acquisition du bilinguisme et le rapport entre les comportements et motivations des élèves et le bilinguisme et les langues en particulier : basque, castillan et langues étrangères. Pour conduire la recherche globale, une démarche empirique a été menée sur la ville de Saint Sébastien de la Communauté Autonome Basque, auprès d'élèves de différents établissements scolaires et ayant des modèles linguistiques diversifiés. 17 établissements scolaires ont été sélectionnés au total. Sur l'ensemble de l'enquête, les données fournies par 441 élèves de seconde ont été rassemblées et analysées. La présentation qui suit se limite à la partie qualitative de cette enquête, y sont résumés et analysés les témoignages les plus significatifs de plusieurs jeunes.

Mots clé: Multilinguisme. Apprentissage des langues. Jeunes. Sensations.

BIBLIOGRAFIA

- ARNOLD, J. et al. (2000): *La dimensión afectiva en el aprendizaje de idiomas*. Madrid: Cambridge University Press.
- CUMMINS, J. (1992). «Aspectos psicolingüísticos de la educación plurilingüe». *Actas de las I Jornadas Internacionales de Educación Plurilingüe*, 139-157. Fundación Gaztelueta. Vitoria.
- CUMMINS, J. (1996). «Negotiating Identities: Education for empowerment in a Diverse Society». California Association for Bilingual Education.
- DENDALUCE, I. (2001). «Ciencias sociales e investigación: diversidad, debates y soluciones». *Actas del XV Congreso de Estudios Vascos*. Donostia: Eusko Ikaskuntza.
- ETXEBERRIA SAGASTUME, F. (1992). «Lengua, cultura y educación en contextos bilingües.» *Actas del X Congreso Nacional de Pedagogía*. Salamanca.
- ETXEBERRIA SAGASTUME, F. et al. (1997). «Descripción y tipología del modelo B». Informe de investigación sin publicar. Universidad del País Vasco.
- ETXEBERRIA SAGASTUME, F. et al. (2004). «Percepción y autovaloración de la adquisición bilingüe en los sujetos de segundo ciclo de E.S.O.» *Proceedings from the Second University of Vigo International Symposium on Bilingualism (2002)*. Vigo: University of Vigo.
- EUSKO JAURLARITZA (1997). *La continuidad del Euskara II*. Gobierno Vasco, Gobierno de Navarra, Instituto Cultural Vasco del País Vasco Norte.

- EUSKO JAURLARITZA (2005): *III. Mapa soziolinguistikoa, 2001*. Vitoria-Gastez: Eusko Jaurlaritza. Argitalpen zerbitzua.
- EUSTAT 1997. *Estadística de la enseñanza*. Vitoria: Instituto Vasco de Estadística.
- FANTINI, A. (1982): *La adquisición del lenguaje en un niño bilingüe*. Herder. Barcelona
- FISHMAN, J. (1993). *Reversing language Shift*. Clevedon: Multilingual Matters.
- GARDNER, R.C. (1979). «Social psychological aspects of second language acquisition» in H. Giles y R.St. Clair (eds.) *Language and Social Psychology*. Oxford.
- GARDNER, R.C. eta LAMBERT, W. (1972). *Attitudes and Motivation in Second Language Learning*. Rowley, MA: Newbury House.
- GENESSE, F. (1992) *The challenge of modern education: Diversity*. Conferencia para el X Congreso Nacional de Pedagogía. Salamanca
- HAMERS, J. eta BLANC, M. (2000). *Bilinguality and Bilingualism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- HAMERS, J. eta BLANC, M. (1983). *Bilingualité et bilinguisme*. Bruxelles: Pierre Mardaga.
- HOFFMANN, C. (1992a) *An introduction to Bilingualism*. London: Longman
- LAMBERT, W.E. (1980). «The Social Psychology of Languages». En *Languages: Social Psychology Perspectives*. Oxford: Pergamon Press
- MONREAL, G. et al. (1998). «15 años de la Ley del Euskara en la Educación, Administración y medios de comunicación». *Revista Internacional de Estudios Vascos*: 319-459. Donostia. Eusko Ikaskuntza
- MUÑOZ C. (2002): *Aprender idiomas*. Barcelona: Paidós.
- PASTOR, S. (2004): *Aprendizaje de segundas lenguas*. Alicante: Universidad de Alicante.
- RUBIO ALCALÁ, F.D. (2004): *La ansiedad en el aprendizaje de idiomas*. Huelva: Universidad de Huelva.
- SÁNCHEZ, A. (2004): *Enseñanza y aprendizaje en la clase de idiomas*. Alcobendas: Sociedad General Española de Librería.
- SIGUAN, M. (1992). *España plurilingüe*. Madrid: Alianza Universidad.
- SKUTNABB-KANGAS, T. (1988). *Multilingualism and the education of minority children*. Clevedon: Multilingual Matters.
- SNOW, C.E. (1992). «Perspectives on Second-Language Development. Implications for Bilingual Education». *Educational Researcher*, 21(2), 16-19.
- SWAIN, M.eta LAPKIN, S. (1981). *Evaluating bilingual education: A Canadian case study*. Clevedon, Avon, England: Multilingual Matters.